

ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ В ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Оскільки саме експортна діяльність регіонів багато в чому обумовлює місце країни, в системі поділу праці на терені СНД, Європи і світу в цілому, то відповідно формування і ефективна реалізація на світовому ринку конкурентоспроможного експортного потенціалу країни потребує глибокого вивчення об'єктивних основ формування та обґрунтування практичних шляхів активізації використання експортного потенціалу регіонів. Дослідження і теоретичне узагальнення цих явищ є досить важливим і має непересічне значення для наукового обґрунтування і практичного здійснення активної політики держави у сфері ефективної експортної діяльності з урахуванням соціально-економічного становища і ролі кожного її регіону, як територіально-виробничого комплексу, у формуванні та ефективній реалізації національного експортного потенціалу.

Стан вивчення проблеми. Фундаментальні теоретичні та емпіричні дослідження ролі експорту в економічному зростанні регіонів України, механізмів його державного сприяння та формування ефективної експортної структури, рівнів торговельної відкритості знайшли відображення у працях відчизняних науковців В. Андрійчука, О. Білоуса, Ф. Бутинця, І. Гончаренко, І. Іртищевої, А. Кандиби, А. Кредісова, В. Козик, О. Макогон, І. Мірошніченко, В. Топіхи, А. Румянцева, О. Шобаніної, Т. Щедріної та ін.

Результати дослідження. Серед різноманітних форм зовнішньоекономічної діяльності історично першою та переважаючою є міжнародна торгівля, тобто міжнародний обмін продуктами й послугами. За напрямком товарного потоку операції у міжнародній торгівлі поділяються на експорт і імпорт. З другої половини ХХ століття, коли міжнародний обмін набуває «вибухового характеру», світова торгівля починає розвиватися високими темпами. В період 1950-1994 рр. Світовий торговий обіг зріс у 14 разів. За оцінками західних спеціалістів, період між 1950 і 1970 рр. можна охарактеризувати як «золоті часи» у розвитку міжнародної торгівлі. Саме тоді було досягнуто щорічного 7 %-го зростання світового експорту. Проте вже в 70-ті роки ХХ ст. він знизився до 5 %, ще більше скоротився у 80-ті роки. Наприкінці 80-х років світовий експорт продемонстрував помітне пошвавлення (до 8,5 % у 1988 р.). Після явного спаду на початку 90-х, у середині 90-х років він знову набирає високих темпів [9, с.185].

Розвиток зовнішньої торгівлі, і зокрема, експорту є надзвичайно важливим фактором розвитку регіонів України. Проте розраховувати на успішну експортну діяльність можуть лише ті країни, які мають конкурентоспроможну економіку. Все це диктує необхідність невідкладного здійснення ґрунтовних теоретичних досліджень та пошуку практичних рішень і механізмів, які б дозволили країні прискорити всебічне і повноцінне її прилучення до світового господарства і тим самим користуватися всіма перевагами міжнародного економічного співробітництва.

Відкрита експортоорієнтована ринкова економіка, моделі якої успішно реалізовані в багатьох країнах світу, є добрим взірцем для національної економічної стратегії України в сучасних умовах її розвитку.

Козик В.В. зазначає, що експортоорієнтована модель розвитку – концепція розвитку економіки, яка спрямована на залучення інвестицій та розвиток конкурентоспроможних на світовому ринку галузей виробництва для збільшення експорту [6, с.125].

Рис. 1. Взаємозв'язок між експортною експансією та економічним зростанням країни

Характерною особливістю сучасного стану розвитку експортної діяльності регіонів України є глибокі зміни у співвідношенні динаміки можливостей загальнодержавного і регіонального рівнів експортної діяльності і відповідно посилення експортної активності регіонів. Отже, формування якісно нового рівня взаємовідносин України із світовим співтовариством потребує глибокого вивчення об'єктивних основ та обґрунтування практичних шляхів розгортання більш активної участі її регіонів в експортній діяльності, розширення їх повноважень в організації і розвитку цього процесу.

У своїх працях Кандиба А.М. [4, с.181-189; 4, с. 238] аналізує шляхи впливу експортної експансії на економічне зростання як окремих регіонів так і країни в цілому (рис. 1), і доводить, по-перше, існування між ними причинно-наслідкового зв'язку, по-друге, розкриває значущість експорту в розвитку національної економіки.

Виходячи зі зростаючої ролі зовнішніх факторів у розвитку національних економік, високої експортної залежності та сучасних особливостей внутрішнього ринку України,

доцільно вибрана експортоорієнтована модель економічного розвитку та необхідність забезпечення її ефективності з метою досягнення прискореного зростання, підвищення добробуту населення, еквівалентної участі країни в міжнародному поділі праці та реалізації національних інтересів суспільства.

В своїх працх Янків М.Д. [10, с.152], пропонує наступні складові елементи експортного потенціалу регіону: ресурсно-сировинний потенціал, промисловий потенціал, фінансовий потенціал, організаційно-технічний потенціал, маркетинговий потенціал, кадровий потенціал, соціально-культурний потенціал, інфраструктурний потенціал, науково-інноваційний потенціал, інвестиційний потенціал (рис. 2).

Основними критеріями експортоорієнтованої моделі економічного розвитку регіонів є [2, с.56]:

- торговельна відкритість (ліберальний торговельний режим);
- макроекономічна стабільність, зокрема, стабільність національної валюти;
- наближення товарної структури експорту до світової (нарощування високотехнологічного і наукомісткого експорту з одночасним скороченням частки первинної продукції, формування технологічної спеціалізації);
- географічна диверсифікація зовнішньоторговельних потоків; дієвий механізм державного сприяння експорту.

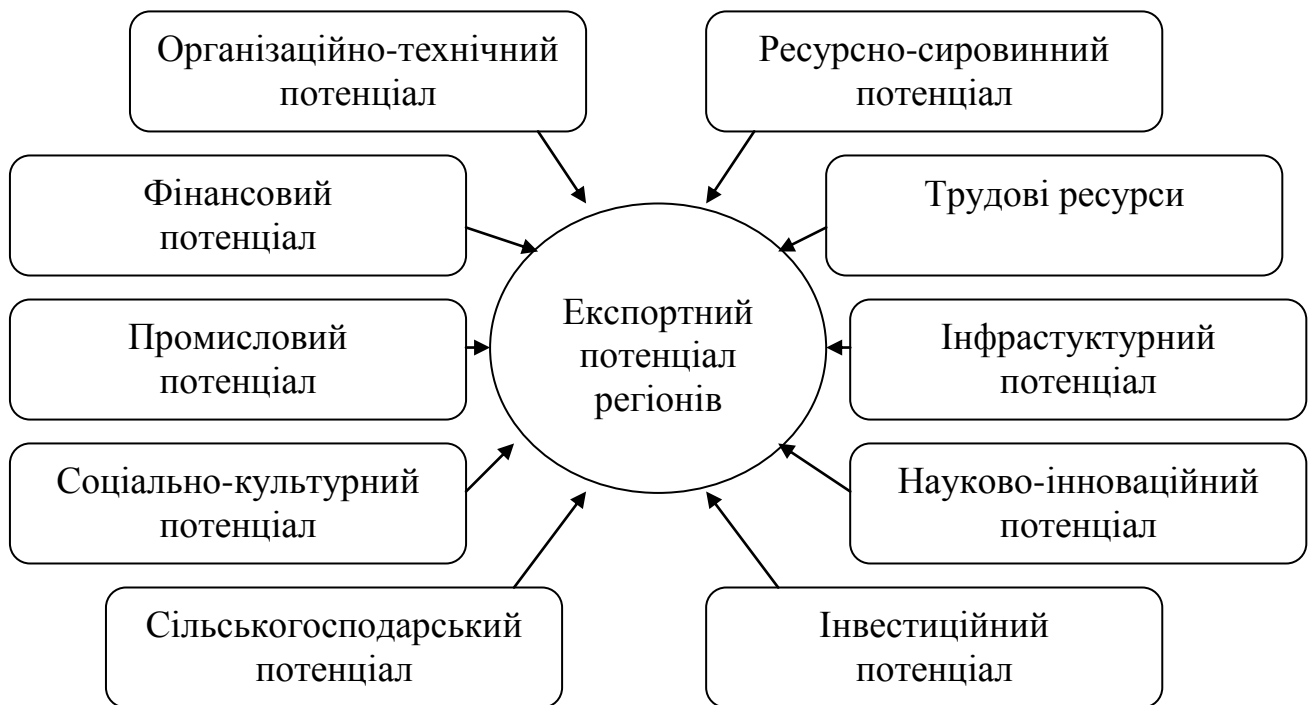

Рис. 2. Складові елементи експортного потенціалу регіону

Боринець С.А. зазначає [1, с.245], що на основі експортоорієнтованого розвитку економіки, у країнах Південно-Східної Азії, був досягнутий значний соціально-економічний ефект. Ці країни зуміли ефективно скористатись можливостями динамізації економіки, пов'язаними з перевагами міжнародного поділу праці. Аналіз експортної динаміки у Південній Кореї, Тайвані, Гонконгу, Сінгапурі, Китаї, Японії доводить, що ключова роль у досягненні безпрецедентних темпів їх зростання належить промислому, передусім високотехнологічному, експорту.

Ефективна експортоорієнтована модель повинна забезпечувати розширений

ринковий простір для реструктуризованих галузей і виробництв, готових до інтенсивної міжнародної конкуренції, стабільні валютні надходження, якісний розвиток економіки та її інтегрування у світове господарство на основі інноваційно-технологічних переваг.

Ефективність експортноорієнтованої моделі залежить від дієвого законодавчого регулювання експортних операцій як на національному так і на регіональному рівні.

Основними інструментами підтримки експорту з території України на сучасному етапі є [7, с.156]:

- стимулювання виробництва експортної продукції, зокрема продукції високого ступеня обробки, а також наукомісткої високотехнічної продукції;
- сприяння модернізації та технічному переозброєнню експортноорієнтованих виробничих потужностей;
- оптимізація національного правового та нормативно-інституційного режиму здійснення експортних операцій;
- удосконалення механізму фінансування та кредитування виробництв, які здійснюють експорт;
- налагодження ефективної системи страхування експортних операцій;
- забезпечення достатньої правової підтримки національного виробника, зокрема при проведенні судово-арбітражних розглядів, антидемпінгових процесів (Арбітраж – спосіб розв'язання спорів, коли обидві сторони звертаються до суддів – арбітрів);
- забезпечення отримання сертифікатів на продукцію вітчизняного виробництва, відповідності метрологічного та стандартизаційного оформлення вітчизняної продукції вимогам західних ринків;
- стимулювання інвестиційної діяльності як національних, так і іноземних фізичних та юридичних осіб в експортноорієнтованому секторі економіки за допомогою податкових, усього широкого спектра фінансових та організаційних механізмів;
- вироблення системи національних пріоритетів у міжнародній торгівлі та їх практична імплементація засобами державного регулювання.

Таким чином окрім державного стимулювання експортно-імпоротної діяльності в Україні, потрібно сконцентрувати увагу і на регіональному рівні вирішення цього питання.

Основними пріоритетами зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні повинні стати [3, с.45]:

- * підвищення активності регіональних підприємств і організацій на зовнішньому ринку, послідовна перебудова товарної структури експорту й імпорту, наближення її до структурних співвідношень, властивих країнам із розвинутою ринковою економікою;
 - * орієнтація підприємств на виробництво висококілківної продукції та диверсифікованість, що ґрунтується на глибоких маркетингових дослідженнях, замість практики збуту товару будь-якими засобами і за будь-якою ціною;
 - * зміна структури експортної продукції, скорочення частки сировинних товарів на користь високотехнологічних, підвищення конкурентоспроможності продукції традиційних експортних галузей;
 - * розширення сфери зовнішньоекономічних зв'язків із нетрадиційними партнерами;
 - * відновлення традиційних і освоєння нових ринків збуту;
 - * активне використання заходів економічного характеру, організаційно-правових і спеціальних важелів стимулювання зовнішньої торгівлі.
- Захист експортерів від комерційних ризиків потребує виконання наступних умов:
- * створення системи страхування експортних кредитів;
 - * здійснення послідовної роботи з удосконалення організаційних форм, спрямованих на підтримку і зміцнення об'єднань експортерів;
 - * координації діяльності українських експортерів на зовнішніх ринках і узгодження умов їх виходу на ринок з метою оптимального використання кон'юнктури;
 - * дотримання правил конкуренції і міжнародних зобов'язань України.

Миханюк І.Р. та Бочан І.О. [8, с.231-233] стверджують, що для покращення експортоорієнтованої моделі економічного розвитку України на рівні регіональної влади необхідно розглянути такі питання:

а) у сфері економічного стимулювання зовнішньоекономічної діяльності:

1. Упорядкування механізму відшкодування експортерам ПДВ за постачання продукції на експорт протягом одного місяця від дати оформлення вантажної митної декларації;

2. Заснування в областях Фондів експортних кредитів, які забезпечували б фінансування експортної діяльності виробників високотехнологічної продукції кожної області за узгодженою з облдержадміністрацією програмою;

3. Створення за участю банківських установ областей системи кредитування обігових коштів виробництв, здатних випускати конкурентоспроможну продукцію;

4. Участь у розробленні та введенні механізму повернення сум ввізного мита, сплаченого за товари, які завезені на митну територію України для зборки, монтажу, переробки чи обробки з метою їх подальшого вивозу за межі митної території України протягом одного року. Для цього слід провести роботу з уточнення переліку комплектуючих виробів і запасних частин, що використовуються машинобудівними підприємствами області і не виробляються в Україні;

б) у сфері організаційно-правових і спеціальних засобів стимулювання зовнішньоекономічної діяльності:

1. Створення аналітичного центру, основною функцією якого стане реалізація єдиної політики щодо формування привабливого інвестиційного іміджу регіону;

2. Забезпечення умов для становлення великих організаційних структур – міжгалузевих комплексів, здатних зайняти міцні позиції на зовнішніх ринках;

3. Відкриття в областях представництв Державного інформаційно-аналітичного центру моніторингу зовнішніх товарних ринків;

4. Здійснення координації роботи навчальних закладів та інших установ, що організують навчання, створення типових навчальних програм, методичних посібників і матеріалів задля поліпшення підготовки кадрів в галузі зовнішньоекономічної діяльності.

Висновок. В умовах задекларованого Україною курсу на відкритість економіки, глобалізаційні процеси перетворюються на вирішальні фактори регіонального розвитку. Невід'ємною складовою інтеграційних процесів є експортоорієнтована модель економічного розвитку регіонів України, характерною особливістю такої є всебічний вплив на складові компоненти регіональних систем – економічну і соціальну сферу. Таким чином, ефективність соціального розвитку регіонів в умовах глобалізації вимагає розширення предметної області регіональних досліджень і ставить нові завдання до практики регіонального управління, що потребує консолідації зусиль науки, бізнесу і влади для вирішення новітніх проблем забезпечення якості життя населення в умовах відкритого економічного простору.

Анотація

У статті розглянуто суть і значення експортоорієнтованої моделі та її значення в економічному розвитку регіонів України.

Аннотация

В статье рассмотрено суть и значение экспортоориентированной модели и её значение в экономическом развитии регионов Украины.

Summary

In the article a global food crisis, and reasons of it, is considered. Certainly place of Ukraine is decided.

Список використаних джерел:

1. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини — К.: Знання, 1999. — 245 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності. — Житомир: ПП „Рута”, 2001. — 140с.
3. Гусак А. В. Маркетингова стратегія виходу підприємства на зовнішній ринок. — Донецький Національний Технічний Університет, 2005р. — 100с.
4. Кандиба А. М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. — К.: Аграрна наука, 2004. — 308 с.
5. Кандиба А.М. Менеджмент ЗЕД. — К.: Аграрна наука, 2004. — 126 с.
1. 6. Козик В. В. Міжнародні економічні відносини/ В. В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко: Навчальний посібник — К.: Знання-Прес, 2002. — 106 с.
6. Коломацька С.П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення / Коломацька С.П. Навчальний посібник. — К.: ВД „Професіонал”, 2004. — 288с.
7. Мірошніченко І.В. Основні напрями формування митно-тарифного механізму зовнішньоекономічної діяльності галузей АПК / І. В. Мірошніченко // Економіка АПК. — 2005. — № 4. — С. 137—141.
8. Муравьёв А.И. Анализ внешнеэкономической деятельности предприятия / Муравьёв А.И. — К.: 2001, — 236 с.
9. Янків М.Д. Організаційно-економічні механізми розвитку і функціонування АПК в Україні / Янків М.Д. Навч. посібник — Л.: Коопосвіта, 2007, — 298 с.